

УДК 821.111(73) - 3.09

*Леонід Козубенко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української і світової
літератури та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)*

ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ПАРАДИГМА МАЛОЇ ПРОЗИ РЕЯ БРЕДБЕРІ

У статті досліджується художнє втілення загальнолюдських ідеалів у малій прозі Рея Бредбері: персонажі Рея Бредбері з активною позицією в житті є носіями гуманістичної думки – вони виступають головними постулатами в концепції, що підтверджує важливість гуманістичних принципів; всі герої американського фантаста, які належать до «кращих представників людської раси», рухаються до основ правдивого гуманістичного життєвого устрою; значну роль у розповідях американського письменника мають не тільки протиставлення, але й зіставлення, низка дрібних деталей, поєднаних між собою, як безкінечний ланцюг підтвердження сили духовності людини.

***Ключові слова:** загальнолюдський, ідеал, герой, проза, письменник, людина, особистість, творчість, любов, духовність.*

В статье исследуется художественное воплощение общечеловеческих идеалов в малой прозе Рея Брэдбери: персонажи Рэя Брэдбери с активной позицией в жизни являются носителями гуманистической мысли – они выступают главными постулатами в концепции, которая подтверждает важность гуманистических принципов; все герои американского фантаста, которые относятся к «лучшим представителям человеческой расы», движутся к основам истинного гуманистического жизненного уклада; значительную роль в рассказах американского писателя имеют не только противопоставления, но и сопоставления, ряд мелких деталей, соединенных между собой, как бесконечное звено подтверждения силы духовности человека.

Ключевые слова: общечеловеческий, идеал, герой, проза, писатель, человек, личность, творчество, любовь, духовность.

The article examines the artistic expression of human ideals in a little prose of Ray Bradbury: Ray Bradbury's characters have an active position in life and make carriers as humanist – they are the main tenets of the concept, which confirms the importance of humanistic principles; American science fiction characters of all who belong to the «best representatives of the human race», moving to the basics of true humanistic way of life; a significant role in the stories of the American writer are not only the opposition but also the comparison, a number of small parts, interconnected as never-ending chain of proof strength of spirituality.

Ray Bradbury was confident that with the development of technology, people no longer hear each other, unlearns love. After all, love is not spraying, and the mobilization of all thoughts and feelings. According to the philosophy of the writer, the voice of humanity should not dissolve in the space of the modern era.

Ray Bradbury was convinced that feeling, as technology, creates humanity. The author believes that if people «listen to reason» they «never would have love relationships». We can not agree with his opinion that everyone has the capacity for initiative, choice, freedom, so it should not blindly obey and love consciously. As part of the philosophy of the author, for which humanity is manifested in the ability of the individual to sacrifice, the man recognized a winner.

The central metaphor of the concept in the concept of author speaks priority in life spiritual values. It is this perception of humanity as a factor which represents the human in man, the underlying concept of «post-ego». The choice is not predetermined characters of Bradbury modern standards, and deep impulses of the heart.

The concept of love as construction, sacrifice, understanding otherness and the formation of post-ego – one of the deepest humanistic concepts to which the author refers in order to find a way out of the impasse in which people got the postmodern era. It is only humanism denies the uncertainty is much still going person.

Using the principle of antithesis to the imagery of the short story, Ray Bradbury once said the most important tenet of his humanistic concept: a man born for love and goodness, these are the highest moral values give her the strength to resist the destructive process of leveling and a loss of spirituality.

Key words: *universal, ideal, hero, prose, writer, a person, personality, creativity, love, spirituality.*

Актуальність роботи полягає в тому, що американський письменник Рей Бредбері у своїй новелістичній спадщині сповідував загальнолюдські гуманістичні принципи. Світ, який створив письменник у багатьох оповіданнях, перейнятий дбайливою ніжністю до людської особистості. Неодноразово він говорив про те, що передає людям свою любов, навчає їх бути свідомими, і що митець повинен починати з малого й збуджувати у людей дуже високі почуття. Ці почуття, як вважав Рей Бредбері, необхідно зберігати та передавати людям майбутнього, тоді вони зможуть протистояти бездуховності, що поширюється сьогодні, а ще більше загрожує прийдешньому.

Вивченням творчості Рея Бредбері займалися такі дослідники, як С. Бережний, Я. Засурський, О. Леонов, Г. Прашкевич, В. Скурлатов та ін.

Основна мета роботи полягає в дослідженні проблеми загальнолюдської парадигми у малих прозових творах Рея Бредбері: «Будинок», «Посмішка», «Жінка на галявині», «Том», «Гість», «Електричне тіло співу», «Запах сарсапарелі», «Про блукання вічні і про Землю».

Уся творча спадщина Рея Бредбері пройнята гуманістичною проблематикою. Світогляд, який визначає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і реалізацію своїх здібностей, та принципи рівноправності, рівності, людяності як бажаної норми у стосунках між людьми – основні постулати письменника.

Гуманістичну філософію Рея Бредбері можна звести до трьох основних моментів: людина має бути духовною, вільною, щасливою.

Рей Бредбері впевнений, що із розвитком техніки люди перестали чути одне одного, відучилися любити. Адже любов полягає не в розпорошенні, а в мобілізації всіх думок і відчуттів. Згідно з філософією письменника голос гуманізму не повинен розчинитися у просторі сучасної доби.

Рей Бредбері переконаний, що почуття, як і техніка, творить людство. Автор був переконаний, що якби люди прислухалися до розуму, вони ніколи не мали б любовних стосунків. Не можна не погодитись з його думкою про те, що у кожної людини є здатність до ініціативи, вибору, свободи, тому вона не повинна сліпо підкорятись, а свідомо любити. У рамках філософії автора, для якого гуманізм виявляється у здатності особистості до самопожертви, людина визнається переможцем.

Досить виразно гуманістичні тенденції виявляються в оповіданні «Будинок». У ньому розповідається, як подружжя в'їжджає у величезний з історичним минулим, але дуже старий та занедбаний будинок. П'ятдесят

років тому він коштував тридцять тисяч доларів, а зараз чоловік придбав його лише за дві тисячі. Присвячуючи дні прибиранню численних кімнат, вкритих пилом і пліснявою, Мегі відчуває хворобливу втому, яка починає знищувати її. Декілька днів поспіль вона навіть не має сили піднятися з ліжка. Чоловікові нелегко прийняти рішення про продаж будинку, адже він – його давня мрія. Вільям любить свою дружину більше за все, тому погоджується на цей крок, проте Мегі відмовляє його від цього, оскільки теж готова на самопожертву в ім'я кохання.

Повторюваний мотив любові й гуманізму як самопожертви виконує в оповіданні функцію сакралізації і може розглядатися як автобіографічний. Адже впродовж кількох років дружина Рея Бредбері була змушена працювати, щоб він міг залишатися вдома і писати книги. Сім'я як найбільша цінність ототожнюється з будинком, який потребує постійного догляду. У мотиві сімейних стосунків чоловіка і жінки, як безкінечного будівництва і постійного піклування, концентрується уявлення про сутність любові.

У творі «Будинок» персонажеві вдається еволюціонувати до повної духовної перемоги любові над небажанням проходити безкінечні випробування родинного життя. І чоловік, і жінка стають пост-его, тому не потрапляють у безвихідь, на відміну від інших героїв літератури постмодерністської доби.

Яскравим прикладом гуманістичної концепції автора є оповідання «Посмішка», де Рей Бредбері показує, що шедеври образотворчого мистецтва, над якими не владний час, метушня політиків, коли «минає славне і гучне», є вічними. Вони змінюють людину на краще, відновлюють у ній риси моральності, гуманності, духовності. До таких творів, на думку автора, належить неперевершена «Джоконда» Леонардо да Вінчі – незрівнянне втілення гуманістичного ідеалу жіночої краси.

Саме посмішка Джоконди стала «героєм» однойменної новели Рея Бредбері. Події в ній перенесено в майбутнє. Восени 2061 року уцілілі після атомних бомбардувань жителі великого міста відзначають свято досить дивним способом: ламають і трощать усе, що дивом збереглося після катастрофи. Свідком цих «святкових» подій є хлопчик Том. Саме безпосередня, щира дитина і відчує недоліки та недоречності світу дорослих, бо вона – символ майбутнього, зміни поколінь.

Том стає у чергу – влада дозволили кожному бажаному плюнути на... картину Леонардо да Вінчі «Джоконда». Натопт шматує картину на клапті, втоптує у багнюку, ламає раму. Жакхливе і страшне видовище. Та письменник залишає нам промінчик надії – до рук Тома потрапляє шматочок полотна з посмішкою Джоконди.

До речі, слово «посмішка» написано з великої літери, що перетворює її на образ – символ Гуманності, Мистецтва, Краси, Духовності: «...Світ став, осіяний місяцем. А на його долоні лежала Посмішка» [2, с. 283].

Поширеним мотивом у новелістиці Рея Бредбері є мотив бажання. Письменник підкреслює, що людина, створивши цивілізацію, навчилася задовольняти свої основні потреби, але це породило нові бажання, сильніші за потреби, бо вони викликані звичкою. «Усі люди, – пише Паскаль, – намагаються бути щасливими, тут не буває винятків. До яких би способів вони не зверталися, мета залишається незмінною. Нехай одні вирушать воювати, а інші не йдуть на війну – їх рухає одне бажання, різні лише їх погляди на щастя» [2, с. 286].

У біблійній антропології серце виступає як зосередження духовного життя. У ньому живе Господь, але й укорінені сили зла. Ми розуміємо, що всі бажання виходять із серця, тобто людина є тим, чим бажає. Герої Рея Бредбері у більшості випадків прагнуть позбутися тягара, виправивши помилки минулого. Персонажі очищають серце, бажаючи нездійсненого – воскресіння душ померлих та зустрічей із ними. Так, в оповіданні «Бажання» герой мріє побачити померлого батька: «Мое бажання, щоб сьогодні вночі, на одну годину, будь ласка, нехай мій батько буде живий» [3, с. 141], а персонаж оповідання «Жінка на галявині» переконаний, що події повторюватимуться, доки він не виправить помилку, яких припустився раніше: «Якщо ти не скажеш їй, дурню, ти сам не народишся» [2, с. 432]. Конфлікт твору ґрунтується на подіях, пов'язаних із зустріччю головного героя і дівчини із минулого, з якою йому ще доведеться зустрітись у майбутньому.

На думку письменника, бажання матеріальні, їхнє здійснення прирівнюється автором до дива. Герой розуміє, що там, де панує смерть, дива неможливі, але його любляче серце вірить у здійснення неможливого – і воно стає реальністю.

Отже, бажання бредберівських персонажів, які часто у своїх вчинках керуються любов'ю, посилюють експресію оповідань, увиразнюючи картину художнього світу письменника. Фантастичні мрії Рея Бредбері протистоять усталеному порядку, натомість повідомляють читачів про найцінніші духовні істини.

Внутрішнє життя людини розвивається в тісному спілкуванні із зовнішнім світом. Рей Бредбері завжди враховував цю залежність. Вона визначає образ його героя, особистий характер людини, її духовні цінності. У багатьох оповіданнях Рея Бредбері герої приховано або відкрито виводять таку закономірність: «Якщо людина залежить від сили обставин і в ній поступово погасає можливість опиратись, то в врешті-решт вона втрачає все людське, що їй належало. Це відмирання душі – найстрашніше, бо перетворює життя на пристосуванство» [2, с. 394]. Тому найкращі з дійових осіб в оповіданнях американського фантаста піддаються випробуванням.

Наприклад, конкретно те явне, яке приховує надзвичайну силу, підштовхує звичайного хлопчину, якому випало на долю стати свідком спалаху чергової «культурної революції», ризикуючи потай винести з базарної площі клаптик журналу, на якому надруковано безсмертну

посмішку Джоконди (оповідання «Посмішка»). Тож, незважаючи на юний вік, він стає не просто тим, у кого «на долоні лежить прекрасна Посмішка», а людиною, яка сповідує великі, світлі, духові цінності, на протигагу загальним порядкам, усталеним нормам натовпу.

В оповіданні «Том» дорослий чоловік зберігає в собі дитяче сприйняття світу, «душа його не скам'яніла, і дитина, що жила в ній, «перетворилась» вже в дорослого, що здобув мудрість і життєвий досвід, але не втратив дитячої віри в добро і дива» [2, с. 218]. Том протистоїть силі грошей, тому не слухаючи друга, випускає на волю прекрасне створіння – дитя моря, жінку-русалку, «...котра вище пояса немов освітлена місяцем перлина, а нижче пояса сяє і зітхає через те, що вітер і хвилі зіштовхуються одне з одним, немов старі зношені монети» [2, с. 219].

Можна згадати ще двох героїв Бредбері, які уособлюють у собі гуманістичні принципи: Леонардо Марка («Гість») і електричну бабусю («Електричне тіло співу»). Це два абсолютно різних герої: один володіє надзвичайним психологічним даром, бо може силою думки створювати образи міст, людей, предметів, і хоче відкрити свої здібності всім, хто їх потребує; інша – машина, створена для того, щоб нести добро, і спроможна стати чимось на кшталт сімейного пирога, теплого і смачного, щоб кожному дісталась рівна частка. Однакові вони лише в одному: життєва сила їх душі переповнена гуманістичними відчуттями, вони прагнуть боротися із несправедливістю і злом, хочуть допомогти людям « досягнути будь-якої своєї великої мрії і зробити її реальністю» [5, с. 644]. Для американського фантаста особливо важливим є бажання створити на землі хоча б невелику кількість людей, які будуть «непідкупні, вільні від ненависті і заздрості, які говоритимуть правду, коли інші брехатимуть, будуть любити, коли навкруги буде ненависть...» [4, с. 228]. Такий характер ми бачимо в героях Рея Бредбері, що сповідують принципи гуманізму.

Образом, який виражає гуманістичні канони, є Вільям Фінч з оповідання Бредбері «Запах сарсапарелі». «Бували такі холодні ночі, коли він прокидався від крижаного холоду, льодяні дзвони деренчали у вухах, мороз щипав все тіло..., і холодний сніг падав на мовчазні долоні підсвідомості... Над всім нависло сіре, немов свинець, небо, яке давить, немов тяжкий прес» [1, с. 73]. Усе його життя – це нескінченна зима, а коли з'являється можливість відмовитись від неї, втекти туди, де зеленіють яблуні, стоять теплі липневі вечори, з глухим тріском підносяться в небо фесрверки, де чути сміх, веселі голоси, де пахне «давнім, так добре знайомим, незабутнім запахом сарсапарелі» – запахом молодості і щастя, Вільям Фінч залишає дім, здригаючись від поривів холодного вітру.

Питання, як зробити своє життя більш обдуманим, постає перед деякими героями Рея Бредбері, і кожний по-своєму розв'язує цю проблему. Для підтвердження цього наведемо декілька прикладів.

Для Томаса Вулфа і Генрі Вільяма Філда, героїв оповідання «Про блукання вічні і про Землю», сенс життя та мета, до якої вони рухаються –

це книга «про політ із Землі на Марс, про велике, про час і метеорити, планети». Цей факт, що для Рея Бредбері Том Вулф (і як письменник, і як герой твору) став ще одним уособленням людини, яка тягнеться до високих ідеалів, духовних пошуків, не підлягають сумнівам. Квіти, які з'являються на його могилі щонаочі, «...величезні кольори осіннього місяця, ... немов біло-голубе полум'я, ... яке іскриться прохолодними довгими листками» [2, с. 446], є тому доказом.

«Здається логічним і закономірним, що куди б не закинув Рей Бредбері своїх героїв, де б не розгортались його історії – у теперішній Америці чи на Марсі ХХІ-го століття, – його увагу незмінно захоплюють такі моменти в існуванні та самореалізації особистості, як Мрія, Любов, Подвиг» [4, с. 153]. Зрозуміло, що найкращі герої творів американського фантаста наділені цими рисами. Але не тільки в цьому виражається гуманістична ідея, «дуже важливо, щоб Людина з великої букви жила», – заявляє Рей Бредбері [2, с. 541].

Таким чином, пошук нових горизонтів отримує у письменника конкретну і загальну гуманістичну ідею: допомагати людству, добиватись безсмертя, «...рухатись далі, пізнавати Всесвіт, не зупиняючись рухатись назустріч новим світам, будувати нові міста, знову і знову, щоб ніщо на світі не змогло знищити людство» [2, с. 583].

Отже, використовуючи принцип антитези в образній системі малої прози, Рей Бредбері ще раз підкреслив найголовніший постулат своєї гуманістичної концепції: людина народжена для любові і добра, саме ці найвищі загальнолюдські цінності дають їй сили протистояти руйнівному процесу нівеляції та втрати духовності.

Література

1. Бредбері Рэй. В дни вечной весны / Рэй Бредбері. – М. : Известия, 1982. – 144 с.
2. Бредбері Рэй. Высоко в небеса. 100 рассказов / Рэй Бредбері. – М. : Эксмо, 2010. – 1040 с.
3. Бредбері Рэй. И грянул гром. 100 рассказов / Рэй Бредбері. – М. : Эксмо, 2003. – 230 с.
4. Прашкевич Г. Бредбері / Г. Прашкевич. – М. : Молодая гвардия, 2014. – 351 с.
5. Скурлатов В. О творчестве Рэя Бредбері / В. Скурлатов // Бредбері Рэй. О скитаньях вечных и о Земле. – М. : Правда, 1987. – С. 643–653.

References

1. Bredberі Rei. V dny vechnoi vesny / Rei Bredberі. – M. : Yzvestyia, 1982.– 144 s.
2. Bredberі Rei. Vysoko v nebesa. 100 rasskazov / Rei Bredberі. – M. : Eksmo, 2010. – 1040 s.

3. Bredberi Rei. Y hrianul hrom. 100 rasskazov / Rэі Brэdbery. – М. : Eksmo, 2003. – 230 s.
4. Prashkevych H. Bredbery / H. Prashkevych. – М. : Molodaia hvardyia, 2014. – 351 s.
5. Skurlatov V. O tvorchestve Reia Bredberi / V. Skurlatov // Bredberi Rei. O skytaniakh vechnykh y o Zemle. – М. : Pravda, 1987. – S. 643–653.

*Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук, професором, професором кафедри
української і світової літератури та методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Корпанюком Миколою Павловичем*

Стаття надійшла до редакції 15 серпня 2016 року